

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ЗАСОБІВ МЕРЕЖЕВИХ КОМУНІКАЦІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Постановка проблеми. У системі вищої професійної освіти відбуваються суттєві зміни. Вступають у силу нові державні освітні стандарти, в яких, крім змісту освіти, знайшли відображення і зміни в організації навчальної роботи ВНЗ: аудиторної і самостійної. Відповідно до цих стандартів відбувається перерозподіл навчального навантаження: зменшення годин аудиторних занять і відповідно збільшення частки самостійної роботи студентів. У зв'язку з цим для забезпечення і підвищення якості освітнього процесу поряд із традиційними засобами навчання необхідно розробляти і застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології.

Аналіз попередніх дослідження. Зростаючу роль застосування ІКТ у навчально-виховному процесі, теорію і досвід розробки педагогічних програмних засобів та впровадження їх у навчальний процес, принципи та методи комп'ютерно-орієнтованого навчання розглядають українські дослідники В. Биков, А. Верлань, Р. Гуревич, М. Жалдак, Ю. Жук, М. Кадемія, Н. Кузьміна, Ю. Машбиць, Н. Морзе, В. Осадчий, Є. Патаракін, С. Раков, О. Спирін, М. Шкіль та інші.

Аналіз праць цих та інших науковців засвідчив, що в педагогічній науці накопичено певний досвід дослідження проблем підготовки вчителя в умовах інформатизації освіти. Водночас певні аспекти потребують подальшого вивчення, зокрема недостатньо чітко визначені напрямки педагогічної діяльності вчителя орієнтовані на комп'ютерну підтримку навчального процесу і не розроблена методика їх практичного наповнення.

Мета статті — визначити роль і місце засобів мережових комунікацій у навчальному процесі вищих педагогічних навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Одним із перспективних і результативних напрямків використання сучасних інформаційних технологій є засоби мережових комунікацій. Проблема організації навчального процесу з використанням засобів мережових комунікацій надзвичайно актуальна, вона дозволяє здійснити перехід від предметного принципу побудови змісту освіти до створення інтегрованих навчальних курсів. На перше місце виходять не просто знання, вміння застосовувати ці знання для розв'язання різноманітних життєвих, професійних проблем. Якість освіти тепер пов'язують із поняттям конкурентоспроможності фахівця, його компетентністю, що, у першу чергу, передбачає вміння працювати з інформацією, приймати самостійні обґрунтовані рішення.

Мережові комунікації, як новий вид, в останні роки набуває дедалі більшої популярності в середовищі користувачів новітніми інформаційно-комунікаційними засобами. Мережеве суспільство як імовірний варіант розвитку соціальних відносин втілює основні положення реалізації мережевої технології.

Щодо самого поняття «мережева комунікація», то на нашу думку, — це об'єднання в єдину цілісну систему мети, змісту, дидактичного комплексу (педагогічні умови, методи, прийоми, засоби, інформаційно-технологічне забезпечення) та результати навчально-виховного процесу, побудоване на ідеї спільності її учасників.

Мережева комунікація порівняно недавній вид інформаційно-комунікаційного спілкування — малодосліджена царина. Інтернет та інші новітні технології досі розглядалися в комунікативній схемі лише як джерело отримання та передавання інформації [1, с. 125].

За популярною соціологічною формулою масова комунікація включає п'ять елементів процесу спілкування: хто повідомив (комутатор), що (зміст повідомлення),

якими каналами (засоби комунікації), кому (аудиторія), з яким ефектом (вплив масової комунікації).

Комунікація — спілкування, передавання інформації, процес інформування широких мас із використанням технічних засобів, засобів масової комунікації (преси, радіо, телебачення, Інтернету тощо) [2, с. 90].

Проблематика Інтернет-комунікацій перебуває в центрі уваги таких українських науковців: Д. Іванова [3, с. 10], Л. Землянової, Л. Коханової, О. Калмикова, Ю. Бабаєвої. Важливість мережевих комунікацій для становлення нової суспільної інформації вивчають М. Кастельс, Ю. Хабермас, Н. Луман. Проблематика вільного доступу до мережевих комунікацій та вільного обміну інформацією в них становить сферу наукових інтересів для Дж. Барлоу, С. Корнева, С. Дацюка. Структурні особливості мережевих комунікацій у системі соціальних комунікацій вивчаються Ф. Гватаррі, В. Різуном, В. Івановим, Б. Потятиником, І. Артамоновою.

Г. Почепцов виділяє такі види комунікації: вербальна (звичайне спілкування), невербальна (міміка, жести, поза, тип одягу); усна, писемна, друкована; формальна (офіційні ситуації) і неформальна (невимушена розмова); внутрішня (сам із собою); міжособистісна (щонайменше дві особи); публічна (від кількох десятків до кількох сот осіб); масова (1000 і більше осіб); міжнародна та міжкультурна комунікації тощо [4, с. 7].

Монологічне спілкування як форма комунікації, властива для багатьох сервісів сучасного інтернету (наприклад, щоденники). Поєднання монологу, діалогу, часом і полілогу спостерігається у популярних нині блогах — стрічках повідомлень на найрізноманітніші теми, які періодично поновлюються; веб-конференціях, чатах та ін.

У нашому дослідженні ми будемо поділяти комунікацію в мережевому середовищі за принципом об'єктів спілкування на три види:

- людина-людина, коли діалог відбувається між двома чітко визначеними особами, для яких мережеві засоби замінюють інші канали зв'язку чи полегшують налагодження комунікації;

- людина-образ, коли обмін інформацією відбувається між чітко визначеною особою та особою, яка не визначає себе відповідно до усталених традиційних соціальних категорій ідентифікації;

- людина-машина, коли спілкування обмежується діалогами запиту, в яких людина одержує інформацію з комп'ютерних систем. Прикладом такого виду комунікації можна назвати роботу з інформаційно-пошуковими механізмами, а також участь у віртуальних іграх, коли сервери модулюють ситуативні відносини гравця у віртуальному світі.

Підсумовуючи основні положення поділу комунікації на види і підвиди, запропоновані українськими [1; 4; 8] та зарубіжними [3; 11] науковцями, а також базові характеристики інтернету та інших сучасних комунікаційних каналів, можна зробити висновок, що мережеві комунікації належать до: вербального виду спілкування; невербального виду спілкування; усного виду спілкування; друкованого виду спілкування; формального виду спілкування; неформального виду спілкування; внутрішнього виду спілкування; міжособистісного, публічного, масового видів спілкування; міжнародного та міжкультурного видів спілкування.

Ми виділили п'ять категорій засобів мережевих комунікацій, які доцільно використовувати з метою формування професійної компетентності майбутніх учителів (рис. 1).

Рис. 1. Засоби мережевих комунікацій

Розглянемо кожен засіб, що зображено на рис. 1 детальніше.

Офісне та спеціалізоване програмне забезпечення. Офісні програмні продукти (текстові та графічні редактори, програми підготовки презентацій, електронні таблиці тощо) можуть бути використані для підготовки навчально-методичного матеріалу (шаблонів, діаграм, таблиць, презентацій) та для подання студентами результатів виконання завдань в електронній формі.

Аналізуючи ресурси і сервіси сучасного Інтернету, можна стверджувати, що описані складові реалізовані потужними корпораціями і досить часто надаються безкоштовно для освітніх закладів. Зокрема, компанія Google Inc. у рамках проекту Google Apps for Education надає власні сервіси для корпоративного використання освітніми закладами [5].

Google Apps — це пакет програм Google, у якому зібрано найважливіші служби. Це базова служба, яка дозволяє компаніям, навчальним закладам і установам користуватися низкою продуктів Google, зокрема електронною поштою, Документами Google, Календарем Google і тому подібне [6].

Google Docs (укр. Документи Гугл) — розроблений Google безкоштовний мережевий офісний пакет, що включає текстовий, табличний редактор і службу для створення презентацій та веб-форм [7].

Це веб-орієнтована програма, що працює в рамках веб-браузера без установлення на комп'ютер користувача. Документи і таблиці, що створюються користувачем, зберігаються на сервері Google, або можуть бути збережені у файл. Це одна з ключових переваг програми, оскільки доступ до введених даних може здійснюватися з будь-якого комп'ютера, під'єданого до інтернету. Доступ до особистих документів захищений паролем.

Мультимедійні програмні продукти дозволяють інтегрувати текстову, графічну, анімаційну, відео- і звукову інформацію. Одночасне використання кількох каналів сприйняття навчальної інформації дозволяє підвищити рівень засвоєння навчального матеріалу. Мультимедійні програмні засоби дають змогу імітувати складні реальні процеси, ситуації, візуалізувати абстрактну інформацію за рахунок динамічного представлення процесів. Такі технології можна використати під час проведення аудиторних занять (лекція, практична (лабораторна) робота), для забезпечення самостійного вивчення окремих тем із навчальної дисципліни.

Інформаційне освітнє середовище. Особливого розвитку в українському сегменті інтернету набувають освітні середовища (портали). Сучасний освітній портал являю собою точку доступу до різноманітних інформаційних ресурсів, наприклад: відкритих електронних фондів і каталогів бібліотек; інформації щодо спеціальності, за якими готують навчальні заклади, структурних підрозділів ВНЗ, його навчальних та дослідних програм, лабораторій, співробітників, сфери наукових інтересів і публікацій

співробітників і ін.; студентських наукових, творчих, спортивних товариств, проектів і груп; сайтів про приватні й урядові гранти, за якими ведуться роботи; новин освіти та науки; дистанційного навчання, навчання за кордоном, курсів підвищення кваліфікації та багато іншого.

Застосування комп'ютерних технологій у навчанні є необхідною умовою досягнення цілей інформатизації освіти. Нині пріоритетом для розвитку системи освіти є впровадження засобів ІКТ, які забезпечують доступ до мережі баз даних, розширюють можливості майбутніх учителів до сприймання складної інформації. Ми погоджуємося з думкою С. Сисоєвої, А. Алексюка, П. Воловика [8, с. 255], що впровадження ІКТ повинно здійснюватися шляхом створення індивідуальних модульних навчальних програм різних рівнів складності в залежності від конкретних потреб, використання можливостей інтернету, впровадження гнучких технологій у дистанційній освіті, видання електронних підручників тощо.

Наші дослідження свідчать, що розвиток ІОС у навчальному закладі створює нові можливості для подальшого трансформування традиційних форм освіти, переходу на новий якісний рівень.

Інтернет є системою об'єднаних комп'ютерних мереж глобального суспільства, що в наш час покриває практично всю поверхню земної кулі. Мережа Інтернет має необхідний технологічний базис доступу до Web-орієнтованих навчальних ресурсів і достатній рівень розподіленості й інтерактивності [9, с. 125].

В освітній системі виникає необхідність використання мережевих технологій для розвитку інноваційного потенціалу, що здійснюється в умовах існування інноваційних освітніх мереж. Важливим інструментом створення та функціонування ІОС є впровадження ІКТ у навчальний процес, зокрема мережевих комунікацій. Ці технології підтримують роботу із системами соціальних комунікацій (бібліотеки, архіви, музеї, центри інформації, форуми, чати), які забезпечують діяльність учасників навчального процесу в умовах реального і віртуального інформаційного простору.

Соціальні сервіси Інтернету. Соціальні сервіси — мережне програмне забезпечення, що підтримує групові взаємодії (блог, соціальна мережа, форум, чат, групи обговорення тощо), на основі яких можна реалізувати інтерактивні методи навчання, а саме: лекції із включеними бесідами або дискусіями, проблемні лекції, семінари-обговорення, семінари «питання-відповідь», дискусії з провокаційними запитаннями, консультації, бесіди, дискусії, круглі столи, «мозковий штурм», групове вирішення конкретних ситуацій, ділові, рольові та дидактичні ігри, проекти, панельні вправи [10, с. 19].

Ми виділили наступні типи соціальних сервісів:

1) соціальні пошукові системи — системи, які дозволяють користувачам самим визначати в якому напрямку вести пошук;

2) засоби для збереження закладок — он-лайн засоби для збереження посилань на веб-сторінки, що дозволяє додавати посилання з будь-якого комп'ютера, підключеного до мережі Інтернет;

3) соціальні сервіси збереження мультимедійних ресурсів — сервіси мережі Інтернет, які дозволяють безкоштовно зберігати, класифікувати, обмінюватися цифровими фотографіями, аудіо- і відеозаписами, текстовими файлами, презентаціями, книгами, а також організувати обговорення контенту;

4) мережеві щоденники (блоги) — сервіс інтернету, що дозволяє будь-якому користувачеві вести записи на довільну тематику;

5) ВікіВікі (WikiWiki) — соціальний сервіс, що дозволяє будь-якому користувачеві редагувати текст сайту (писати, вносити зміни, видаляти, створювати посилання на нові статті);

6) карти знань (англ. Mind map — карти розуму, карти пам'яті, інтелект-карти) — спосіб зображення процесу загального мислення за допомогою схем;

7) соціальні геосервіси — сервіси мережі Інтернет, які дозволяють з досить високою точністю знаходити, відзначати, коментувати, доповнювати фотографіями різні об'єкти на карті Землі. Використовуються реальні дані, отримані за допомогою навколоземних супутників.

Системи дистанційного навчання. Для ефективного використання дистанційних технологій у навчальному процесі ВНЗ потрібен системний підхід, який забезпечує вирішення завдань із технічним, програмним, навчально-методичним, кадровим, нормативно-правовим забезпеченням, управлінням процесом дистанційного навчання та розвитком дистанційних технологій. Ураховує це система впровадження інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій у навчальний процес.

Дистанційне навчання — це навчання на відстані, яке здійснюється за допомогою сучасних комп'ютерних і телекомунікаційних технологій у реальному часі (чат, відеозв'язок, телефон тощо), або асинхронно (телеконференція, електронна пошта тощо), а педагогічна взаємодія в системі «викладач-учень» і пересилання відповідного навчально-методичного забезпечення відбуваються за допомогою сучасних інформаційних засобів.

Системне середовище дистанційного навчання є сукупністю методів і програмних засобів, що забезпечують виконання віддаленої технології дистанційного навчання. На нашу думку, таке середовище може утворюватися двома способами:

1) за допомогою платформ (систем) дистанційного навчання (наприклад, Moodle, Lotus Learning Space, Blackboard Learning System, «Прометей», «Віртуальний Університет»);

2) за допомогою сукупності служб і сервісів мережі Інтернет (блог, електронна пошта, онлайн дошка, онлайн відео та аудіо, чати, форуми, онлайн засоби проведення тестування, онлайн презентації, електронні бібліотеки, сервіси публікації книг тощо).

Висновок. Залучати студентів до використання засобів мережевих комунікацій у навчальній діяльності можна у процесі вивчення будь-яких дисциплін. Унікальність розглянутих засобів мережевих комунікацій у тому, що їх можна широко використовувати в педагогічній практиці на основі відкритих, безкоштовних і вільних електронних ресурсів. У результаті поширення соціальних сервісів у мережевому доступі опиняється величезна кількість матеріалів, які можуть бути використані в навчальних цілях. Самостійне створення мережевого навчального змісту та нові сервіси соціального забезпечення радикально спростили процес створення матеріалів і публікації їх у мережі для вільного доступу майбутніх учителів.

Література:

1. Городенко Л. Теорія мережевої комунікації : монографія / Л. Городенко; за заг. наук. ред. В. Ф. Іванова. — К. : Академія української преси, Центр вільної преси, 2012. — 387 с.
2. Мас-медіа у термінах і визначеннях: Короткий словник-довідник / укл. Ю. Бондар. — К. : МАУП, 2005. — 224 с.
3. Іванов Д.В. Виртуалізація общества. Версія 2.0. СПб. : «Петербургское востоковедение», 2002. — 224 с.
4. Почепцов Г. Теорія комунікації / Г. Почепцов. — К. : Київський університет, 1999. — 308 с.
5. Google Apps for education [online] / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.google.com/enterprise/apps/education>. (in English)
6. Google Apps / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Google_Apps_for_Business
7. Google Docs / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Google_Docs.
8. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Моногр. / С. О. Сисоева, А.М. Алексюк, П. М. Воловик, О. Кульчицька, Л. Є. Сігаєва, Я. В. Цехмістер та ін.; за ред. С. О. Сисоевої.— К. : ВІПОЛ, 2001. — 502 с.
9. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання: умови застосування. Дистанційний курс : Навчальний посібник / В. М. Кухаренко. — 3-ге вид. — Харків : НТУ «ХПІ», «Торсінг», 2002. — 320 с.
10. Січкарук О. І. Інтерактивні методи навчання у вищій школі: Навч.-метод. посіб / О. І. Січкарук.

— К. : Таксон, 2006. — 88 с.

11. Преподавание в сети Интернет: учеб. пособие / Отв. Ред. В. И. Солдаткин. — М. : Высшая школа, 2003. — 792 с.

Охарактеризовано роль новых інформаційних технологій як засобів навчання у професійній підготовці майбутніх учителів, а саме: офісне та спеціалізоване програмне забезпечення, мультимедійні програмні продукти, інформаційне освітнє середовище, соціальні сервіси Інтернету, системи дистанційного навчання.

Ключові слова: засоби мережевих комунікацій, нові інформаційні технології, підготовка учителів, соціальні сервіси.

Охарактеризирована роль новых информационных технологий как средств обучения в профессиональной подготовке будущих учителей, а именно: офисное и специализированное программное обеспечение, мультимедийные программные продукты, информационная образовательная среда, социальные сервисы Интернета, системы дистанционного обучения.

Ключевые слова: средства сетевых коммуникаций, новые информационные технологии, подготовка учителей, социальные сервисы.

Described the role of new information technologies as a means of education in training future teachers, namely: office and specialized software, multimedia software, information educational environment, social services Internet, e-learning system.

Keywords: means of network communication, media training, new information technology, teacher training, social services.